

ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

PRACTICE OF ORGANIZATION OF PEDAGOGICAL PROCESS

УДК 372.881.111.1:61057.875:005.336.2

Валерія Захарова

ORCID ID 0000-0002-8863-2373

викладач кафедри іноземних мов,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
бул. Т. Шевченка, 13, 01601 Київ, Україна,
valerieozakharova@gmail.com

Ярослава Кульбашна

ORCID iD 0000-0002-2571-091X

доктор педагогічних наук, кандидат медичних наук, професор,
професор кафедри хірургічної стоматології
та щелепно-лицевої хірургії,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
бул. Т. Шевченка, 13, 01601 Київ, Україна.
j.kulbashna@gmail.com

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СТОМАТОЛОГІЇ

У статті представлено обґрунтування авторської моделі формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології. Аналіз наукових джерел та власного педагогічного досвіду дав змогу виокремити основні компоненти моделі, зокрема: цільовий (формулює мету та завдання формування іншомовної компетентності майбутнього фахівця із стоматології), організаційно-змістовий (охоплює принципи, специфіку, педагогічні умови, чинники та сфери цього процесу), діяльнісний (представлений різними технологіями, формами та методами і прийомами формування іншомовної компетентності), оцінно-рефлексивний (проводить моніторинг процесу навчання, під час якого відповідно до запроваджених критеріїв визначається рівень сформованості іншомовної компетентності майбутніх фахівців у галузі стоматології) та результативний (передбачає результат: сформована іншомовна компетентність лікаря-стоматолога).

Ключові слова: інтенсивне навчання; іншомовна компетентність; комунікативність; модель; мотивація; професійна спрямованість; самостійна робота.

<https://doi.org/10.28925/2078-1687.2018.4.5056>

Вступ. У медичних закладах вищої освіти (ЗВО) формування іншомовної компетентності

(ІК) майбутніх фахівців здійснюється на концептуальних засадах системного, особистісно-діяльнісного, комунікативного, компетентнісного, підходів та міжпредметної

інтеграції навчання. Значний науковий і практичний інтерес становить змістово-процесуальний аспект іншомовної підготовки майбутніх фахівців. У цьому контексті успішно використовується моделювання як особлива форма наукового дослідження і специфічний засіб конструювання змісту, методів та форм навчальної діяльності (Петрова, 2011). Модель, надумку, В. Штоффа (1974) – це уявна структура, що матеріально реалізується «відображаючи чи відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінити його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт» (с. 124).

Проблему розробки моделі формування ІК фахівців різних галузей у своїх працях досліджували науковці О. Можаровська (2016), А. Петрова (2011), І. Секрет (2010), О. Тинкалюк (2013), О. Федоренко (2013), О. Хоменко (2014) та ін. Зокрема А. Варданян (2017) та І. Гуменна (2016) розробляли модель формування ІК майбутніх лікарів. Складовими цих моделей, переважно, є мета; методологічні підходи; структура готовності; зміст і етапи формування готовності до професійного іншомовного спілкування; загальні й специфічні методичні принципи; методи; засоби; технології навчання; форми організації навчання; рівні сформованості готовності; критерії сформованості готовності; педагогічні умови; результат. У більшості наукових праць, ці складові систематизовані відповідно до компонентів: цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний. Відмінність цих моделей полягає у змістовому наповненні, яке відрізняється специфікою профілю підготовки майбутніх фахівців. Професійно-орієнтоване навчання іноземної мови здійснюється на основі контенту професійної діяльності з метою використання іноземної мови у процесі формування професійно-мовленнєвої компетентності й на основі моделювання майбутньої професійної діяльності фахівця, її ціннісного наповнення, що обумовлює мотивацію діяльності (Варданян, 2017).

Суттєві відмінності, від попередньо зазначених, має модель формування ІК, запропонована О. Хоменко (2014), що містить компоненти, кожен з яких має складну структуру та може розглядатись як підсистема, складові якої взаємодіють між собою і забезпечують збереження і розвиток самоорганізованої, безперервної, відкритої професійно-орієнтованої іншомовної підготовки у полікультурному та глобалізованому інформаційному просторі.

Відповідно до вищезазначеного О. Хоменко (2014) виокремлює основні структурні компоненти системи: зовнішнє середовище (соціально-професійне, соціум, культура), суб'єкти взаємодії в навчальному процесі (особистісну та професійно-орієнтовану діяльність викладача та діяльність студента), вхід керуючої підсистеми (ресурсне забезпечення іншомовної підготовки, цілі, підходи, зміст навчання, інформаційно-ресурсне середовище), процес перетворення керуючої підсистеми (методичне забезпечення іншомовної підготовки, принципи навчання, методи навчання, технології навчання), вихід керуючої підсистеми (виконання соціального замовлення, мети та забезпечення підготовки фахівців до нових соціальних, культурних, освітніх, професійних вимог), процес перетворення керованої підсистеми (процес навчання студента), вихід керованої підсистеми (сформована професійно орієнтована іншомовна підготовка). У цій складній системі автор акцентує увагу на ключовій ролі зовнішніх факторів у процесі формування ІК відповідно до специфіки економічного фаху.

Аналогічний підхід спостерігається у дослідженні О. Федоренко (2013), який вважає, що іншомовна підготовка має здійснюватися в контексті формування професійної компетентності майбутніх фахівців у єдності трьох аспектів: професійного, загальнокультурного та особистісного.

Аналіз вище зазначених робіт та власного педагогічного досвіду свідчить, що професійна діяльність фахівця має свої особливості відповідно до фаху, що і визначає певну специфіку процесу формування ІК. У свою чергу, формування ІК майбутніх фахівців із стоматології також зумовлено специфікою професійного фаху та потребує відповідного чіткого алгоритму, який визначатиме зміст, методи, форми, критерії оцінювання та результат, що і зумовлює мету статті.

Мета статті – розробити та обґрунтувати модель формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології.

Характеристика компонентів моделі формування ІК майбутніх фахівців із стоматології. Створення моделі дає змогу логічно побудувати процес формування ІК майбутніх фахівців із стоматології та передбачити якісні зміни у готовності студентів до виконання професійних обов'язків англійською мовою. Відповідно до засад міждисциплінарної інтеграції, модель формування ІК майбутніх

фахівців із стоматології – це схематичне обґрунтування методики формування ІК, а також теоретичне обґрунтування взаємозв'язку структурних компонентів, які впливають на даний процес. При цьому враховуються

кваліфікаційні вимоги до лікаря-стоматолога, що зумовлені навчальними планами, програмами та соціальним замовленням. Модель формування ІК майбутніх фахівців із стоматології представлено на рис. 1.

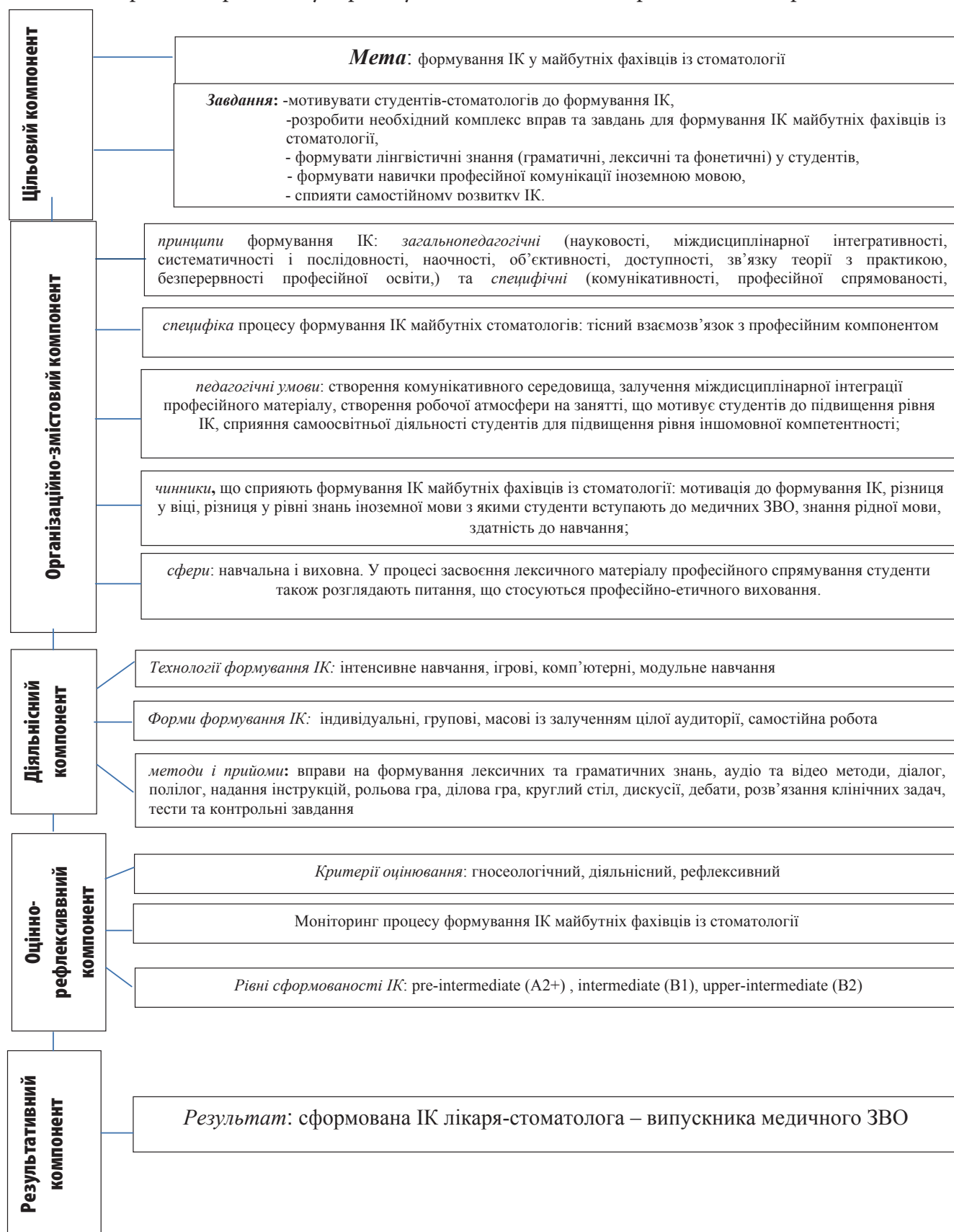


Рис. 1. Модель формування іноземної компетентності майбутніх фахівців у галузі стоматології

Розроблена модель відображає необхідні складові, які впливають на формування ІК майбутніх стоматологів та складається з наступних компонентів: цільового, організаційно-змістового, діяльнісного та результативного.

Охарактеризуємо складові кожного з компонентів, доцільність та сутність кожного з них.

Цільовий компонент містить *мету*: формування ІК у майбутніх фахівців із стоматології, що дасть змогу їм виконувати професійні обов'язки у іншомовному середовищі. Досягнення цієї мети вимагає виконання наступних завдань:

- мотивувати студентів-стоматологів до формування ІК;
- розробити необхідний комплекс вправ та завдань для формування ІК майбутніх фахівців із стоматології;
- формувати у студентів лінгвістичні знання (граматичні, лексичні та фонетичні);
- формувати навички професійної комунікації іноземною мовою;
- сприяти самостійному розвитку ІК.

Організаційно-змістовий компонент охоплює принципи, специфіку, педагогічні умови, чинники, сфери процесу формування ІК.

Як зазначає науковець І. Гуменна (2016), *принципи* формування ІК поділяються на *загальнопедагогічні* (науковості, між-дисциплінарної інтегративності, систематичності і послідовності, наочності, об'єктивності, доступності, зв'язку теорії з практикою, безперервності професійної освіти) та *специфічні* (комунікативності, професійної спрямованості, термінологічності).

Принцип науковості полягає у викладанні науково доведених фактів. Принцип міждисциплінарної інтегративності виявляє зв'язку навчального матеріалу з дисциплінами професійного спрямування. Принцип систематичності і послідовності передбачає організованість у порядку викладання тем навчального матеріалу та дотримання етапів формування ІК. Принцип об'єктивності реалізується у неупередженому підборі та оціненні фактів, повідомлення максимально достовірних знань про предмет. Принцип наочності ґрунтується на ілюстрації матеріалу, що викладається. Принцип доступності полягає у відповідності складності навчального матеріалу віковим особливостям студентів, їх

можливостям. Дотримання принципу зв'язку теорії з практикою передбачається у тісному зв'язку теорії з практичним застосуванням знань у лікарні. Реалізація цього принципу полягає у активізації на заняттях з іноземної мови життєвого досвіду студентів, застосування отриманих знань у практичній діяльності (наприклад, під час вирішення клінічних задач). Принцип безперервності професійної освіти реалізується у спонуканні студентів до вдосконалення знань протягом усього професійного життя (Гуменна, 2016).

Враховуючи специфіку процесу формування ІК, викладач повинен реалізовувати принцип комунікативності: використання вправ та завдань, які спонукають студентів до комунікації між собою. Принцип професійної спрямованості навчального матеріалу передбачає засвоєння, на заняттях, тем, що мають безпосередній зв'язок з майбутньою професійною діяльністю. Варто окремо виділити принцип термінологічності, який реалізується у визначенні зв'язків між значенням медичного терміну і його етимологією (Гуменна, 2016).

Специфіка процесу формування ІК майбутніх стоматологів полягає у тісному взаємозв'язку з професійним компонентом (засвоєння ЛО стоматологічного спрямування).

Педагогічні умови, які впливають на формування ІК майбутніх стоматологів: створення комунікативного середовища, залучення міждисциплінарної інтеграції професійного матеріалу, створення робочої атмосфери на занятті, що мотивує студентів до підвищення рівня ІК, сприяння самоосвітньої діяльності студентів для підвищення рівня іншомовної компетентності.

Чинники, що сприяють формування ІК майбутніх стоматологів: мотивація до формування ІК, різниця у віці, різниця у рівні знань іноземної мови з якими студенти вступають до ЗВМО, знання рідної мови, здатність до навчання.

Сфери: навчальна і виховна. Згідно загально педагогічних принципів та власного педагогічного досвіду, вважаємо, що процес формування ІК у майбутніх стоматологів охоплює не тільки навчальну сферу, а й виховну. Під час засвоєння лексичного матеріалу професійного спрямування студенти також розглядають питання, що стосуються професійно-етичного виховання.

Для виконання вище зазначених завдань

та досягнення запланованого результату доцільно втілення діяльнісного компоненту, який складається з *технологій* (інтенсивного навчання, ігрових, комп'ютерних, модульного навчання), *форм* (індивідуальні, групові, масові із залученням цілої аудиторії, самостійної роботи) та *методів і прийомів* (вправи на формування лексичних та граматичних знань, аудіо та відео методи, діалог, полілог, надання інструкцій, рольова гра, ділова гра, круглий стіл, дискусії, дебати, розв'язання клінічних задач, тести та контрольні завдання) формування ІК. Така різноманітність методів та прийомів дозволить активувати пасивний лексичний запас студентів, активне використання якого значно підвищить мотивацію студентів до формування ІК. Так як зовнішня мотивація у студентів перших та других курсів значно переважає внутрішню відповідно до вікових особливостей, то ігрові методи можуть значно її підсилити, крім того вони спрямовані не на механічне запам'ятовування, а на засвоєння лексичних одиниць у контексті (Kulbashna, Zakaharova, 2018).

Оцінно-рефлексивний компонент проводить *моніторинг* процесу формування іншомовної компетентності під час якого відповідно до запроваджених критеріїв (гносеологічного, діяльнісного, рефлексивного) визначається рівень сформованості ІК (pre-intermediate A2+, intermediate B1, upper-intermediate B2) майбутніх фахівців у галузі стоматології.

Результативний компонент представлений результатом: сформована ІК лікаря-стоматолога готового до виконання професійних обов'язків у англomовному середовищі.

Висновки. У статті представлено обґрунтування авторської моделі *формування* іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології, яка схематично відображає цей процес. Виокремлено, зокрема, цільовий компонент, що формулює мету та завдання; організаційно-змістовий компонент, який охоплює принципи, специфіку, педагогічні умови, чинники, сфери формування іншомовної компетентності; діяльнісний компонент, що визначає технології, форми, методи та прийоми формування іншомовної компетентності; оцінно-рефлексивний компонент проводить моніторинг процесу формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології та критерії оцінювання, відповідно до яких можливо визначити рівні сформованості іншомовної компетентності та результативний компонент – сформованість іншомовної компетентності майбутнього фахівця із стоматології.

У подальшому дослідженні планується експериментально перевірити ефективність запропонованої моделі формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології.

Література

- Варданян А. О. Формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх лікарів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2017. 285 с.
- Гуменна І. Р. Підготовка майбутніх лікарів до професійної комунікації на засадах міждисциплінарної інтеграції: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Рівне: НУВГП, 2016. 270 с.
- Можаровська О. Е. Формування готовності до професійно орієнтованого спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2016. 272 с.
- Петрова А. Модель формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки. *Рідна школа*. 2011. № 8–9. С. 48–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_8-9_12 (дата звернення 15.09.2018).
- Секрет І. В. Модель формування іншомовної професійної компетентності в умовах дистанційної освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 17 (204). С. 199–208.
- Тинкалюк О. Модель формування готовності майбутніх економістів до професійного іншомовного спілкування. *Вісник Львівського університету. Серія: Педагогічна*. 2013. Вип. 29. С. 27–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Ped_2013_29_5 (дата звернення 10.09.2018).
- Федоренко О. М. До питання про модель професійно-спрямованої іншомовної підготовки студентів юридичних спеціальностей. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2013. Вип. 111. С. 363–367.
- Хоменко О. В. Іншомовна підготовка студентів економічних спеціальностей в контексті глобалізації: монографія. Київ: КНУТД, 2014. 364 с.
- Штофф В. А. Моделирование и познание. Минск: Наука и техника, 1974. 210 с.

Kulbashna Ya. A., Zakharova V. O. The role of game technology in advancing of future dentists' professional vocabulary competence formation process. *Медицина освіти*. 2018. № 1 (77). С. 62–67. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2018.1.8826.

References

- Vardanyan, A. O. (2017). *Formuvannya profesijno-movlennyevoi kompetentnosti majbutnikh likariv [Future doctors' professional speech competence formation]*: Candidate's thesis: 13.00.04. Khmelnytskyj, Ukraine (ukr).
- Gumenna, I. R. (2016). *Pidgotovka majbutnikh likariv do profesijnoyi komunikaciyi na zasadakh mizhdyscyplinaranoi integraciyi [Future doctors' training for professional communication on the base of interdisciplinary integration]*: Candidate's thesis: 13.00.04. Rivne, Ukraine: NUVGP (ukr).
- Mozharovska, O. E. (2016). *Formuvannya gotovnosti do profesijno oriyentovnoho spilkuvannya majbutnikh fakhivciv u koledzhaxkh texnichnogo profilyu [Formation of readiness for professionally oriented communication of future specialists in technical colleges]*: Candidate's thesis: 13.00.04. Vinnytsya, Ukraine (ukr).
- Petrova, A. (2011). Model formuvannya inshomovnoyi kompetentnosti majbutnikh menedzheriv zovnishn'oeconomichnoyi diyalnosti v procesi fakhovoyi pidgotovky [Model of foreign language competence formation of future managers in field of foreign economic activity in the process of professional training]. *Ridna shkola*, 8–9, 48–52. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_8-9_ (ukr).
- Sekret, I. V. (2010). Model formuvannya inshomovnoyi profesijnoyi kompetentnosti v umovakh dystancijnoyi osvity [Model of foreign language professional competence formation in the condition of distance education]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, 17 (204), 199–208 (ukr).
- Tynkalyuk, O. (2013). Model formuvannya gotovnosti majbutnikh ekonomistiv do profesijnogo inshomovnoho spilkuvannya [Model of formation the readiness of future economists for professional foreign language communication]. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seriya: Pedagogichna*, 29, 27–39. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Ped_2013_29_5 (ukr).
- Fedorenko, O. M. (2013). Do pytannya pro model profesijno-spryamovanoyi inshomovnoyi pidgotovky studentiv yurydychnykh specialnostej [To the issue of the model of professional-oriented foreign language training of students of legal specialties]. *Visnyk Chernigivskogo nacionalnogo pedagogichnogo universytetu*, 111, 363–367 (ukr).
- Khomenko, O. V. (2014). *Inshomovna pidgotovka studentiv ekonomichnykh specialnostej v konteksti globalizaciyi: monografiya [Foreign language training of economic specialties' students in globalization context: monograf]*. Kyiv, Ukraine: KNUTD (ukr).
- Shtoff, V. A. (1974). *Modelyrovanye y poznanye [Modeling and knowledge]*. Mynsk: Nauka y texnyka (rus).
- Kulbashna, Ya. A., Zakharova, V. O. (2018). The role of game technology in advancing of future dentists' professional vocabulary competence formation process. *Medychna osvita*, 1 (77), 62–67. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2018.1.8826 (eng).

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО СТОМАТОЛОГИИ

Захарова Валерия, преподаватель кафедры иностранных языков,
Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца,
бул. Т. Шевченко, 13, 01601 Киев, Украина, valerieozakharova@gmail.com

Кульбашна Ярослава, доктор педагогических наук, кандидат медицинских наук, профессор,
профессор кафедры хирургической стоматологии и челюстно-лицевой хирургии,
Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца,
бул. Т. Шевченко, 13, 01601 Киев, Украина, j.kulbashna@gmail.com

В статье представлена и обоснована авторская модель формирования иноязычной компетентности будущих специалистов по стоматологии. Анализ научных источников и собственного педагогического опыта позволил выделить основные компоненты модели: целевой

(формулирует цели и задачи формирования иноязычной компетентности будущего специалиста по стоматологии), организационно-содержательный (охватывает принципы, специфику, педагогические условия, факторы и сферы этого процесса), деятельностный (представлен различными технологиями, формами и методами, а также приемами формирования иноязычной компетентности), оценочно-рефлексивный (проводит мониторинг процесса обучения, на котором в соответствии с введенными критериями определяется уровень сформированности иноязычной компетентности будущих специалистов в области стоматологии) и результативный (предусматривает результат: сформированная иноязычная компетентность врача-стоматолога).

Ключевые слова: иноязычная компетентность; интенсивное обучение; коммуникативность; модель; мотивация; профессиональная направленность; самостоятельная работа.

THE MODEL OF FUTURE DENTISTS' FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE FORMATION

Zakharova Valeriia, Teacher at Foreign Languages' Department,
Bogomolets National Medical University,
13 T. Shevchenko Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine, valerieozakharova@gmail.com

Kulbashna Yaroslava, Doctor of Science (Pedagogy), PhD (Medicine), Professor,
Professor of Oral and Maxillofacial Surgery Department, Bogomolets National Medical University,
13 T. Shevchenko Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine, j.kulbashna@gmail.com

The author's model of future dentists' foreign language competence formation is developed and substantiated in the article. The analyses of scientific sources and own pedagogical experience allows to distinguish the main components of the model. In particular, they are defined as target, organizational and content, activity, evaluative-reflexive, resulting ones. The target component states the purpose and essential tasks of future dentists' foreign language competence formation that are necessary to perform in order to achieve the result. The next component is considered as the organizational and content one which covers the principles, specifics, pedagogical conditions, factors and fields of foreign language competence formation. The activity constituent is represented with the different technologies (intensive training, game and computer technologies, modular learning,) forms (individual work, pair work, group work, plenary work) and methods (lexical exercises, tasks for listening or reading comprehension and various communicative activities) of foreign language competence formation that allow activating students' vocabulary knowledge and motivating them to study. The evaluative and reflexive element monitors the learning process, when the level of future dentists' foreign language competence is determined in accordance with the established criteria. They include different levels: A2+ (pre-intermediate), B1 (intermediate), B2 (upper-intermediate). The final component is the resulting one that implies the present result: developed future dentists' foreign language competence which provides the possibility them to perform their professional duties in English-speaking environment.

Key words: communicativeness; foreign language competence; intensive training; model; motivation; professional orientation; self-study.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2018.

Прийнято до друку 29.11.2018